

Till
Kommerskollegium
att.: Magnus Rentzhog
Box 6803
113 86 STOCKHOLM

Yttrande över Kommerskollegiums remiss:

Svenskt bud i GATS-förhandlingarna

Attac-rörelsen valde på ett tidigt stadium att göra de multilaterala handelsavtalen till en av sina huvudfrågor. Särskild uppmärksamhet har ägnats åt GATS.

Vi menar att avtalet måste ändras i grunden.

I stället för ett avtal skrivet för privata tjänsteföretags intressen, som vi anser att det nuvarande GATS är, vill vi se ett avtal som både reellt och formellt utgår från alla människors rätt till basala nyttigheter, fattigdomsbekämpning och en hållbar utveckling.

Vi är utomordentligt kritiska mot de pågående förhandlingarna. De åtaganden som diskuteras utgör potentiella hot mot grundläggande värden i vårt samhälle. Sättet att föra förhandlingarna är inte acceptabelt ur demokratisk synvinkel.

Vi utvecklar dessa ståndpunkter under tre rubriker:

- Vår syn på GATS-förhandlingarna
- Vår syn på GATS-avtalet
- Vår syn på de aktuella kraven på Sverige

Vår syn på GATS-förhandlingarna

UD:s och Kommerskollegiums sätt att genomföra den svenska delen av de pågående GATS-förhandlingarna är från demokratisk synpunkt oacceptabelt.

Kravrundan

Under den inledande kravrundan har Sveriges krav på övriga WTO-medlemmar hållits hemliga. UD har hänvisat till att ett offentliggörande skulle skada förhållandet till andra EU-medlemmar. På så vis har den svenska offentlighetsprincipen i praktiken satts ur spel.

Under sammanträdena i UD:s referensgrupp för WTO-frågor, där olika organisationer är representerade, har heller inga konkreta och klagörande upplysningar lämnats. Det vi känner till om Sveriges krav på övriga WTO-medlemmar känner vi till genom läckage på Internet.

Inte ens riksdagens ledamöter har informerats. GATS-förhandlingarna har inte behandlats i riksdagens EU-nämnd.

Naturligtvis är de krav på åtaganden som Sveriges regering riktar mot övriga WTO-medlemmar av intresse och betydelse för Sveriges medborgare. De kan inte reduceras till en näringspolitisk fråga som avhandlas i tyst samförstånd med företagavärlden. Handelspolitiken bör vara ett konkret uttryck för vår syn på internationell solidaritet och global rättvisa och måste diskuteras öppet. Det ska – precis som Globkom-utredningen framhåller och som Attac i sitt remissyttrande över utredningen understrukt – råda koherens mellan olika politikområden.

Budgivningen

Den remissbehandling som UD nu initierat, som en upptakt till Sveriges erbjudanden om nya åtaganden under GATS, är ur demokratisk synvinkel lika otillfredsställande.

- Urvalet av remissinstanser reflekterar Kommerskollegiums traditionella inriktning på kontakter med näringslivet.

En rad organisationer, vilkas intresseområden berörs av de krav på åtaganden som riktas mot Sverige, ingår inte bland remissinstanserna. Som exempel kan nämnas SEKO, Handelsanställdas förbund, Transportarbetareförbundet, Statstjänstemannaförbundet, SKTF, Vårdfacket, SULF och SACO. Inga av organisationerna inom biblioteksvärlden har heller tillskrivits. Några av de nämnda organisationerna har efter vårt påpekande tillställts remissunderlaget. I en del fall har de dock fått det först några arbetsdagar före den utsatta remisstidens utgång.

En annan allvarlig brist är att kommuner och landsting, som är ansvariga för åtskilliga av de sektorer som aktualiseras genom kraven på åtaganden, inte ges tillfälle att analysera och kommentera de pågående förhand-

lingarna. Att Kommunförbundet och Landstingsförbundet utsetts till remissinstanser finner vi otillräckligt.

- Många av de berörda organisationerna har ännu inte ägnat sig åt GATS-frågan. Bara att förstå avtalet hjälpligt kräver åtskilligt arbete. Därtill kommer arbetet med att undersöka och analysera konsekvenserna av de framlagda kraven.

Folkrörelserna har också demokratiska förpliktelser gentemot sina egna medlemmar. Dessa kan inte uppfyllas genom improviserade blyxtinsatser. Den korta remisstiden ger hela processen en karaktär av formalitet och skendemokrati.

- Hela remissförfarandet haltar, eftersom EU:s krav på andra WTO-medlemmar är hemligstämplade.

- Slutligen är det utsända remissunderlaget ytterst fragmentariskt och avfattat med en kryptisk fackterminologi, ofta dessutom på engelska, varför det är svårt eller rentav omöjligt att avgöra innebörden av kraven. Inte heller får vi veta vilka länder som riktar dessa krav mot oss.

Vår syn på GATS-avtalet

GATS-avtalet måste ändras i grunden.

Den historiska bakgrunden till GATS-avtalet är att tjänstesektorn växer kraftigt i världsekonomin och följaktligen är en potentiell källa till enorma, framtida intäkter och vinster för de transnationella företagen.

Problemet – sett ur dessa företags synvinkel – är att tjänsteekonomin i hög grad har varit statens och kommuners domän. Den är ännu till stor del oåtkomlig för privat, vinstdrivande verksamhet.

Storföretagen – med stöd av de politiska regimer och partier som aktivt främjar eller i varje fall accepterar företagets ambitioner – bedriver därför sedan länge en bred och intensiv offensiv för att i grunden ändra detta förhållande. Ett resultat av denna offensiv är GATS. Denna historieskrivning har bekräftats genom olika offentliga uttalanden av högt uppsatta, officiella politiska representanter.

När GATS, som en följd av Sveriges medlemskap i WTO, utan debatt godkändes av Sveriges Riksdag, var allmänheten, inklusive de allra flesta politiker, helt ovetande om dess innehåll och konsekvenser. I dag – tre år efter Seattle 1999 och med en växande rörelse för global demokrati och rättvisa – är situationen en annan. Kunskapen om GATS växer och det står allt mera klart för världens folkrörelser, inte minst för den internationella fackföreningsrörelsen, att centrala medborgarintressen är allvarligt hotade genom GATS:

- Åtaganden under GATS som görs av en regering binder framtida regeringar. Det finns i praktiken bara en väg framåt, "mera liberalisering", och ingen väg tillbaka. *Den nationella demokratin sätts ur spel.*
- Regering och riksdag, landsting och kommuner får sina möjligheter att reglera och balansera de transnationella tjänsteföretagens verksamhet beskurna. *Lagar och instruktioner*, som ska säkra medborgarnas hälsa, säkerhet och arbetsvillkor och skydda natur och miljö, *kan av WTO-systemet definieras som handelshinder.*
- Det offentliga ska garantera medborgarnas rättvisa tillgång till basala nyttigheter som utbildning, sjukvård, omsorg, kultur, rent vatten och goda kommunikationer. Detta åtagande, som FN:s medlemsländer bundit sig vid genom olika deklarationer och konventioner, får inte äventyras av att de transnationella serviceföretagen garanteras marknadstillträde och nationell behandling för "privata alternativ". I kombination med andra åtgärder – budgetnedskärningar, regler för offentlig upphandling inskrivna i multilaterala handelsavtal av samma typ som GATS, EU:s avregleringsdirektiv etc – kan GATS-åtagandena bädda för *en utveckling där den globala marknadens privata aktörer styr tillgången och fördelningen av oombärliga nyttigheter och äventyrar staternas möjligheter att garantera medborgarnas mänskliga rättigheter.*
- GATS är ett avtal fyllt av oklarheter och motsägelser. På åtskilliga punkter är det omöjligt att tala om "den rätta tolkningen". När tolkningstvister uppstår fattas beslut om sanktioner i WTOs interna tvistlösningsorgan av experter på handelsjuridik utan offentlig insyn. *De nationella rättssystemen åsidosätts och de demokratiska institutionernas uppgift att balansera företagets och medborgarnas intressen tas på så vis över av WTO.*
- GATS stipulerar att utvärderingar av utvecklingen av handel med tjänster ska ligga till grund för nya förhandlingar inom avtalet. Några omfattande sådana utvärderingar har inte genomförts. De kommande förhandlingarna baserar sig därför på den ideologiska tesen att liberaliseringar i sig själva är bra, inte på dokumenterade erfarenheter. Detta är oacceptabelt. *En heltäckande utvärdering av avtalets konsekvenser – hittills och framöver – måste genomföras.* Ekonomiska medel måste frigöras och uppdraget ges till institutioner fristående från WTO.

Ovanstående syn på GATS överensstämmer helt med den internationella fackföreningsrörelsens uttalande 7 juni 2002, vilket också stöds av Sveriges huvudorganisationer – LO, TCO och SACO – och en rad av deras medlemsförbund.

Vår slutsats är att GATS-avtalet måste ändras i grunden. Vi kräver att den svenska regeringen ska verka för detta inom EU och WTO. Istället för ett avtal skrivet för privata tjänsteföretags intressen, som vi menar att det nuvarande GATS är, vill vi se ett avtal som både reellt och formellt utgår från alla människors rätt till basala nyttigheter, fattigdomsbekämpning och en

hållbar utveckling. Detta är också helt i linje med vad FNs Kommitté för mänskliga rättigheter påtalat om GATS: att den primära målsättningen i detta avtal strider mot det överordnade mål som staterna förbundit sig till när det gäller mänskliga rättigheter (i GATS definierade som "allmänna undantag").¹⁾

Ett kraftfullt svenskt agerande internationellt förutsätter emellertid upp-lysta och engagerade medborgare. Därför kräver vi också att regeringen tar initiativ och frigör ekonomiska resurser i syfte att stimulera en omfattande offentlig diskussion om GATS. Dessa krav kommer vi också att ställa till riksdagens partier.

Vår syn på de aktuella kraven på Sverige

De framförda kraven på svenska åtaganden under GATS är på olika sätt potentiella hot mot våra möjligheter att bygga och försvara ett demokratiskt och uthålligt välfärdssamhälle. Ett stort antal av kraven är oacceptabla.

De senaste decennierna har grunden för ett hållbart, demokratiskt välfärdsbygge i vårt land allvarligt försvagats. Samma utveckling kan iakttas världen över, i rika såväl som fattiga länder.

Attac - liksom många andra organisationer runt om i världen - har hävdat att GATS utgör ytterligare ett grundskott mot demokrati, rättvisa och hållbar utveckling. När vi läser Kommerskollegiums sammanställning av de krav på åtaganden som riktas mot Sverige i de pågående GATS-förhandlingarna bekräftas riktigheten i vår kritik. Vår oro ökar.

Privatiseringsprocessen - bakgrund

Det som i vardagligt tal kallas "privatisering" avser en process som omfattar en mångfald av åtgärder och skeenden med en sak gemensamt: de flyttar makt och kontroll från folkstyret, utövad genom riksdag, landsting och kommuner, till den så kallade marknaden och dess dominerande aktörer, det vill säga storföretagens ägare och ledningar.

Det handlar om nedskurna offentliga budgetar, bolagisering, offentlig upphandling, utförsäljning av offentlig verksamhet, kundvalssystem typ skolpeng, avregleringar, "privata alternativ" och inte minst en ideologisk offensiv, så att man också inom den offentliga sektorn tänker och talar i termer av vinster, företagsledning och kunder. "Privatisering" är, enkelt uttryckt, praktiserad nyliberalism.

De multilaterala handelsavtalens roll i sammanhanget är att göra det lättare och mindre riskabelt för de transnationella storföretagen att ta sig över nationsgränserna och överallt i världen utnyttja och expandera de vinstmöjligheter som "privatiseringen" för med sig. Vad företagen hoppas på, genom GATS och andra avtal, är med UD-representanternas egna

ord "förutsägbarhet". Man vill göra "den enda vägen" säker och enkelriktad och gardera sig mot demokratiska överraskningar i form av lagar som ska skydda människor, natur och miljö, samtidigt som medborgarna, och i synnerhet löntagarna, ska lära sig att vara "flexibla".

De potentiella hoten från de aktuella GATS-kraven

I ovan beskrivna perspektiv blir det uppenbart att många av de krav på GATS-åtaganden som nu riktas mot Sverige ytterligare skulle driva på privatiseringsprocessen i vårt land om de accepterades.

Den svenska regeringen har vid ett flertal tillfällen försäkrat att offentliga sektorns verksamheter inte kommer ifråga för förhandlingar inom GATS. Men samtidigt heter det i positionspapperet inför Doha-mötet att "inga sektorer bör undantas från förhandlingarna" och att "Samtliga av WTOs medlemsländer bör, i så många tjänstesektorer som möjligt, uppmanas att göra mer långtgående åtaganden för den internationella tjänstehandeln än under Uruguayrundan".

Med dessa utgångspunkter lär det vara svårt för svenska förhandlare att kategoriskt undanta sektorer i de kommande förhandlingarna. Det kan inte uteslutas att Sverige, för att få öppningar på andra länders marknader i för Sverige prioriterade exportsektorer, tvingas till eftergifter också inom offentliga sektorer.

Det är sant att det redan i dag finns stora möjligheter för utländska företag att ta sig in på vår nationella tjänstemarknad och etablera "privata alternativ" till den offentliga sektorn. Särskilda åtaganden på den svenska bindningslistan under GATS är emellertid en annan sak:

Det skulle i praktiken låsa situationen för all framtid, ge de transnationella företagen en ny rättslig grund för sitt agerande och ge världens serviceindustrier en klarsignal från den svenska regeringen -- att det är "full fart framåt för fortsatt privatisering" som gäller -- även om man föredrar att kalla det "mera frihandel" och "fortsatt liberalisering".

Man ska ha klart för sig att enklare regler och mer konkurrens kan genomföras även utan bindande åtaganden i GATS, om det från medborgarnas synvinkel bedöms som önskvärt.

De potentiella hot mot ett demokratiskt, rättvist och hållbart samhälle som kraven på GATS-åtaganden för med sig är i princip av tre olika slag:

- Garanterat marknadstillträde och nationell behandling för utländska serviceföretag ökar inslaget av "privata alternativ", minskar det politiska utrymmet och *förskjuter balansen mellan offentlig sektor och den vinststyrda marknaden* till den senares fördel. Hit hör till exempel förhandlingskraven på Sverige

- att ge obegränsat marknadstillträde inom sjukvård, socialtjänst och äldreomsorg
- att öppna utbildningssektorn för privata gymnasier och helt ögarderat för universitet
- att öppna marknaden helt i t ex biblioteks- och hela filmbranschen

- att binda sig för fri konkurrens inom järnvägstrafiken och inom post, telekommunikation och energi

• *Lagar och regleringar kan utdömas som handelshindrande och avskaffas*, det vill säga de nationella styrmedel som är nödvändiga för den demokratiska samhällsplaneringen, för ekonomins funktion och för myndigheternas möjligheter att ta sitt ansvar och garantera säkerhet och rättigheter för människor och omsorg om miljön.

Hit hör till exempel begäran att Sverige ska ta bort

- regeln att Finansinspektionen ska övervaka banker och andra finansiella tjänsteleverantörer,
- föreskriften om auktorisation för kommersiella vägtransporter,
- villkoren att vissa ansvariga personer i en del utländska tjänsteföretag ska vara bosatta i Sverige
- kommuners rätt att kontrollera etablering av affärer, behovstesten för anslutning av läkare och tandläkare till social försäkringssystemet,

• *De transnationella företagen kan kräva samma offentliga ekonomiska stöd*, i form av skattefinansiering, subventionering etc, som ges inom offentlig sektor eller till annan verksamhet som samhället vill främja, *eller kräva att sådana tas bort* – detta för att förhindra en snedvridande effekt på konkurrensen, som det heter i avtalet, och säkra en konsekvent tillämpning av "nationell behandling".

Hit hör bland annat ett krav på Sverige

- att ta bort sitt förbehåll bland horisontella åtaganden att regionalstöd ska kunna begränsas till företag etablerade i Sverige.

Oacceptabla åtaganden

Det beslutsunderlag som redovisats offentligt är otillräckligt för att vi ska kunna tillstyrka några bindande åtaganden.

Vi tvivlar också på att det finns tillräckliga, icke redovisade fakta och analyser, som motiverar de oåterkalleliga beslut som åtagandena innebär. Självklart bör försiktighetsprincipen råda. Utöver de aspekter som gäller demokrati, mänskliga rättigheter och hållbar utveckling vill vi framhålla att det även ekonomiskt framstår som oförsiktigt att göra åtaganden som inte föregåtts av en mycket noggrann konsekvensanalys.

Mot den bakgrund som vi beskrivit ovan står det emellertid redan nu klart att många av de framförda kraven måste avvisas av den svenska regeringen. Det gäller följande sektorer:

1.A.h.	Medical and dental services	(Gäller att ta bort kraven på behovstest för samverkansavtal)
1.A.i.	Veterinary service	(Gäller att ta bort kraven på behovstest för samverkansavtal)
1.F.r.	Printing, publishing	(Gäller krav på bosättning i Sverige)
2.A.	Postal services	

- 2.B. Courier services
- 2.C. Telecommunication services
- 2.D, a-b Audio-visual services
- 4.C Retailing trade services (Gäller krav på ekonomiskt behovstest)
- 4.D Franchising services
- 4.E Other (Gäller bl a bensinförsäljning)
- 5.B - 5.E Educational services
- 6.A-B Environmental services (Avser export av avfall till u-länder?)
- 7.A - 7.B Financial services (Avser kraven på Sverige att ta bort reservationer)
- 8.A och 8.C Health related services Sjukhus, Socialtjänst, Äldrevård
- 10. A - 10.D Recreational, Cultural and Sporting services
- 11.A - 11.G Transport Services
  - (11.G. Drift av transport via rörledningar.
Vattendistribution kan troligen komma att ingå här.)

Energy services

15 november 2002

America Vera-Zavala, Stockholm Gemensamma Arbetsgruppen Attac Sverige

Cecilia Verdinelli-Peralta Gemensamma Arbetsgruppen Attac Sverige

Ewa Söderberg, Växjö Attacs referensgrupp för WTO-frågor

Gunilla Andersson, Malmö Attacs referensgrupp för WTO-frågor

Johan Rönblom, Göteborg Gemensamma Arbetsgruppen Attac Sverige

Lars-Olof Karlsson, Göteborg Attacs referensgrupp för WTO-frågor

Lasse Karlsson, Åkersberga Attacs referensgrupp för WTO-frågor

Åsa Wohlin, Stockholm Attacs referensgrupp för WTO-frågor

---

¹⁾ "The legal basis for adopting human rights approaches to trade liberalization is clear. (...) Further, those areas of human rights law recognized as customary international law take on universal application, which means that trade rules should be interpreted as consistent with those norms and standards whatever the treaty commitments of States in trade matters.

(...) The fundamental nature of these entitlements as rights requires an approach that sets the promotion and protection of human rights as objectives of trade liberalization, not as exceptions. (...) In this way, a human rights approach examines trade law and policy comprehensively, focusing not only on economic growth, markets or economic development but also on health systems, education, water supply, food security, labour, political processes and so on." (E/CN.4/Sub.2/2002/9, 25 June 2002, COMMISSION ON HUMAN RIGHTS, Sub-Commission on the Promotion and Protection of Human Rights: "ECONOMIC, SOCIAL AND CULTURAL RIGHTS. Liberalization of trade in services and human rights" Report of the High Commissioner)